اَلْبَصِيرَةُ

BASİRET

(kalp gözü)

Kur'an-ı Kerim'in duyular üstü bakış, seziş ve görüş kudreti olarak tanıttığı basiret (çoğ. basâir. bk. 61/103, 104; 75/14 Türkçe imla ile basiret) görmek, görmeyi kolaylaştıran ışık, görme aracı anlamındaki basar kökünden türemiştir. Kur'an bu kavramı, andığımız kökten türeyen ve kafa gözü anlamına gelen basar (çoğ. ebsaar) kelimesi ile beraber de kullanır. Bu kullanımda kafa gözünün insana, basiretin Allah'a izafe edildiği dikkat çeker İslam din bilginleri buna dayanarak basireti kalp gözü olarak tanımlamışlardır. Tasavvufta basiret şöyle tanımlanmıştır:

"Basiret, kalbin bakış ve görüş gücü olup tanrısal ışıkla aydınlanır ve varlığın iç sırları onunla yakalanır." (Tehanevî, *Keşşâju Istılâhât,* basiret mad.)

Basirete getirilen açıklamaları dikkate alarak şunu söyleyebiliriz: Bu görüş gücü, duyulara bağlı matematik idrake karşılık, Yaratıcı Kudret'ten kaynaklanan ve sonsuzu yakalayan bir idraktir. Başka bir deyimle, idrakin bu yüceliğe ulaşmış şeklidir. Kur'an, insanı da kendi içine çevrilmiş bir basiret olarak tanıtır ve böylece insanın iç dünyasının inceliklerini ancak duyular üstü bir idrakle kavrayabileceğimize dikkat çeker.

Kur'an, basiretle aynı anlamda kalp ve lübb (çoğ. elbâb) terimlerini de kullanmaktadır.

Sonsuzu yakalayan idrakin insanı gerçek insan yapan güç oluşu yüzündendir ki nebiler birer basiret ustası olmuşlardır. Onların çağrıları da basiret üzeredir (bk. burada, Davet mad.) Bunun da ötesinde tüm varlık ve oluş, hatta ilahî vahiy, bir basiret (tabsıra) alanıdır, (bk. Kaf, 8)

Mevlana Celaleddin Rumî, insanı bir basiret olarak nitelerken şöyle diyor: 'İnsanoğlu gözdür, gerisi deriden ibarettir. Gerçek göz ise, Dost'u yani Allah'ı gören gözdür." (Mesnevi, beyt: 1405)

Beniisrail